

Kapya mông atu ba Pol hatô hadênj Timoti Abô mông

Pol hatô kapya êntêk hadênj Timoti. Timoti ma anyô Listla te (Ap 16:1). Lambô ma anyô Glik te ma talêbô ma avi Israel. Pol lo Silas bôk i enañ Wapômbênj anênj Abô Mavi evenj ma ewa Timoti haviñ (Ap 16:1-4). Vêm ma Pol hi hamô Epesus hatôm sondabênj lô ba hananj Wapômbênj anênj Abô Mavi ma Timoti hamô ba hadum ku êñ haviñ (Ap 19:1-22). Havenj yam ma Pol hatak Timoti ek eyabiñ avômalô êvhaviñ anênj Epesus ma hi plovins Masedonia. Ma Pol hayê nena tem êmô loñ êñ sawa daim ba intu hatô kapya êntêk ek nêm Timoti sa. Hato hathak loñôndê eyabiñ nê êvhaviñ lôk kobom nênmêm yej êndênj Wapômbênj lôk eyabiñ i esak kêdônjwaga abôyanj.

Hato hadênj 64 AD la.

¹ Ya Pol, Yisu Kilisi anênj aposel yahato kapya êntêk. Wapômbênj anyô hêv alalô bulubiñ lôk Yisu Kilisi ôpatu ba alalô aêv malenij, thai enañ abô ba yahabitak Yisu Kilisi anênj aposel.

²* Hadênj o Timoti yenanj okna anônj atu ba hôêvhaviñ. Kamik Wapômbênj lôk Yisu Kilisi alalôaniñ Anyô Bêñ iniñ wapôm lôk kapôlônj ma labali êmô imbiñ o.

Nangik abôyanj pesa

³ Sêbôk atu ba yaha plovins Masedonia ma yahasonj o lokwanj nena ômô Epesus ek onanj êndênj nê takatu ba êdônj avômalô hathak êvhaviñ anênj ôdônj yanj nena netak

---

* 1:2: Ap 16:1-3; Tit 1:4

iniñ ku êñ. ⁴ *Ma miñ thêlô nimbi kukuthiñ abôyañ bô lôk nekatuñ limi bôbô takatu ba êthôn paliñ ami. Nôm takên hadum ba avômalô leñiñhabui ma miñ hêv thêlô sa ek nênimimbiñ Wapômbên anên auk ami. ⁵ Yahanañ abô takên ek alalôaniñ kapôlônjiñ êñjêk mabuñ lôk nasôï ba naya lôk nanênimimbiñ avanôn ek leñiñimbiñ avômalô vi. ⁶ Avômalô doho lêk etak auk takên ba idum mayaliv hatôm abô anên ôdôn mi. ⁷ Thêlô miñ eyala abô takatu ba enañ hathak ami ba leñiñhaviñ nimbitak êtôm anyô êv auk hathak abô balabuñ ba idum hatôm thêlôda ñê lôkauk.

⁸ *Ma doñtom alalô ayala nena anyôla miñ halela abô balabuñ ami, êñ ma nôm mavi anôn. ⁹ Ma bôk ayala yôv nena balabuñ ma miñ eto ek ñê thêthôn ami. Mi. Eto ek ñê takatu ba miñ esopa Wapômbên anên abô ami lôk ñê leñôndôn kôtôn lôk ñê miñ êvhaviñ ami lôk ñê kambom lomaloma lôk ñê miñ matheñ ami lôk ñê ibuliñ Wapômbên lôk ñê ik lami lo taluvi vônô lôk ñê ik anyô vônô. ¹⁰ Ma eto ek ñê idum sek haviñ anyô yañ yanavi lôk anyô da idum i ma avi da idum i, lôk ñê ewa anyô vi vani hatôm iniñ ñê ku lôk ñê enañ abôyañ êmô loñ idum abô. Eto balabuñ êñ ek kambom takên lôk nôm lada takatu ba miñ esopa auk thêthôn ami. ¹¹ Auk thêthôn êñ ma abô mavi atu ba hik Wapômbên atu ba ida hamô mavi anên lôkmañgiñ thô ma bôk hêv hadên ya ek yayabiñ.

Pol hêv lamavi hadên Wapômbên

¹² *Yisu Kilisi hêv lôklokwañ hadên ya ba hayala yenañ ku mavi. Ba intu hêv ya ek yandum anên ku. Aên ba intu yahêv yaleñmavi hadên Yisu Kilisi alalôaniñ Anyô Bên. ¹³ *Sêbôk atu ba miñ yahêvhaviñ ami ba yahason nena

* 1:4: 1Ti 4:7; Tit 1:14 * 1:8: Lom 7:12,16 * 1:12: Ap 9:15; 1Ko 15:9-10;

Gal 1:15-16 * 1:13: Ap 8:3; 9:1-5

yahadum mavi ba yahanarj abôma hathak Wapômbêñ lôk yahêv vovarj hadêñ anêñ avômalô ma ya anyô yalerjnarja. Ma donjom Wapômbêñ hêv kapô ek ya. ¹⁴ Anyô Bêñ ma anyô wapôm ba hangasô êvhaviñ lôk lenjnmavi atu ba yahapôm hêk Yisu Kilisi aleba anêñ darj mi.

¹⁵ *Êntêk ma abô avanônj biñ ba avômalô sapêñ nêñemimbiñ. Yisu Kilisi halôk pik ba halêm ek nêñ avômalô kambom bulubiñ. Ma yada ma anyô ôvathek anônj. ¹⁶ Ba intu Wapômbêñ hêv kapô ek ya anyô ôvathek kambom êñ ek yani injik Yisu Kilisi anêñ maliñyaô atu ba anêñ darj mi thô ek avômalô nêgê ba nêñemimbiñ ma neja lôkmala atu ba nêñô wak nômbêñ intu sapêñ. ¹⁷ Wapômbêñ ma kiñ hatôm wak nômbêñ intu sapêñ ba ida hamô lôkmala. Ma avômalô miñ hatôm nêgê ami. Yanida ma Wapômbêñ. Aêñ ba nanêm athêñ lôkmanjñj êndêñ Wapômbêñ wak nômbêñ intu sapêñ. Avanônj.

Timoti injik vovak lôklokwarj esak kobom kambom

¹⁸ Timoti yenaarj okna, sêbôk ma plopet enarj abô hathak o. Yahavatho thêlônij abô loñ hathak ku takatu ba bôk yahêv hadêñ o yôv. Lemimbi abô takêñ ek nuñgwik vovak mavi atu. ¹⁹ Ombaloñ hêêvhaviñ loñ lôk ôsô o ba oya. Doho bôk êpôlik hathak auk êñ ba iniñ êvhaviñ hatôm yeñ hamô ôthôm lôk lovak bêñ ba hamô yeñ vose. ²⁰ *Himeneus lo Aleksanda bôk idum aêñ ba yahêv i hadêñ Sadarj ek thai neja auk ek miñ thai nenarj abôma esak Wapômbêñ ami.

2

Nateñ mek ek nêñ avômalô vi sa

¹ Aêñ ba nodarjô! Môlô noterj mek bêñ anônj ba nonarj môlônim lemimhaviñ bêñ lôk nôñêm lemimmavi esak

* 1:15: Luk 19:10

* 1:20: 1Ko 5:5; 2Ti 4:14-15

avômalô sapêñ. Ma nonañ injik Wapômbêñ liñ ek nêñ avômalô takatu ba leñijmalain sa. Ma noteñ mek ek ²kiñ lôk ñê bêñbêñ takatu imbiñ ek alalô namô labali mavi lôk namô malinjaô ek alalô nasopa Wapômbêñ ba namô yani vibiñ. ³ Mek takêntêk ma mavi ba tem indum alalôaniñ Wapômbêñ anyô hêñ alalô bulubiñ lamavi. ⁴ Yani lahaviniñ avômalô lôkthô neyala abô avanôñ ek nêñ thêlô bulubiñ aêntêk nena ⁵ Wapômbêñ ma doñtom. Ma Yisu Kilisi iyom intu anyô yôhok ek embak avômalô loñ imbiñ Wapômbêñ. ⁶ *Ma Wapômbêñ bôk hatak anêñ waklavôñ te yôv ba intu hêñ Yisu Kilisi êñ ek nêñ avômalô vuli lôk injik thô nena Wapômbêñ lahaviniñ nêñ avômalô sapêñ bulubiñ. ⁷ *Yisu habi bañ hayô hêk ya ek yandum ku aposel ek yanañ abô mavi êntêk bêñ. Ya anyô yahêv auk hathak êvhaviniñ anôñ hadêñ ñê daluk. Yahanañ avanôñ biñ. Ma miñ yahanañ abôyan ami.

⁸ Ba yaleñhaviniñ anyô sapêñ netak leñijñaña lôk abô êkôki lôk nimbitak matheniñ ma nêñem baheniñ liñ ba neteni mek.

Avi iniñ kobom nindum

⁹ *Ma yaleñhaviniñ avi nijik kwêv mavi lôk nipuk sôp mavi lôk nepesañ i mavi êtôm atu ba miñ êbôi ami. Ma miñ nibutiñ leñijkadok detaim lôk nebanu kômkom gol lôk kômkom kêkêlô esak leñvijkupik ma nijik kwêv lo sôp lôkmanjiñ ami. ¹⁰ *Thêlô leñijimbi auk ek nindum mavi lomaloma. Êñ ma iniñ kwêv lo sôp. Avi takatu ba elañô Wapômbêñ anêñ abô ba esopa ethak idum aêñ.

¹¹ Môlô othak doñtom ek nônem yeñ, êñ ma avi nêñmô anyô vibiñ iyom ba nêñmô bônôñ ek neja auk.

* 2:6: Gal 1:4   * 2:7: Ap 9:15; Gal 2:7-8; 2Ti 1:11   * 2:9: 1Pi 3:3-5

* 2:10: 1Ti 5:10

12-13 *Wapômbêñ hapesañ Adam hamônñ ma Ewa havenñ yam. Ba intu miñ yahatak avi ek nêñêm auk mena nêmônñ ek anyô ami. Thêlô nêmô bônônñ iyom. 14 *Ma Sadañ miñ hasau Adam ami. Yani hasau Ewa ba habitak avi lëndônñ kôtônñ. 15 Ma donñtom avi te tem embathu amena ba avi takatu ba êvhaviñ ba êmô matheñ ma leññhaviñ lôk eyabiñ i mavi ma tem neja bulubiñ.

3

Avaka iniñ abô

1 *Êntêk ma abô avanônñ. Anyôla anêñ auk nena imbitak avaka, êñ ma mavi. 2 *Ma avômalô nêgê ôpêñ nena anyô thêthônñ vêmam ka nendam ek imbitak anyô bêñ. Ma êmô tiññ imbiñ yanavi. Yani anyô auk mavi lôk hapuki loñ ma hamô batônñ oyañ lôk hawa avômalô thô ma hadônñ avômalô mavi. 3 Yani miñ inum waiñ ba endo molo lôk lamanñ ba injik vovak ami. Yani êmô yôhok ma miñ laimbiñ valuseleñ ami. 4 Yani eyabiñ yanavi lôk nali mavi ma êndônñ nali ek nesopa anêñ abô ba nêmô yani vibij. 5 Anyô miñ hayabiñ yanavi lo nali mavi ami ma miñ hatôm eyabiñ Wapômbêñ anêñ avômalô ôdônñ takatu ba êvhaviñ mavi ami. 6-7 *Anyô kambom te hiki lilij ba habitak mavi ma miñ enja athêñ bêñ ba indum ku te ketheñ ami endeba ñê daluk nêgê imbiñ nena yani anyô mavi am. Yakô tem yani êmbôi ba enja mama ba êndok Sadañ anêñ lek ba nêm yak imbiñ Sadañ êndêñ waklavônñ indum abô.

Ñê êv avômalô sa iniñ abô

8 Ma ñê takatu ba idum ku ba êv avômalô êvhaviñ sa ma nêmô thêthônñ êtôm avaka. Thêlô nenañ abô avanônñ

---

* 2:12-13: 1Ko 14:34; Stt 2:7,21-22; 1Ko 11:8-9   * 2:14: Stt 3:1-6; 2Ko 11:3

* 3:1: Ap 20:28   * 3:2: Tit 1:6-9   * 3:6-7: 2Ko 8:21

iyom. Ma miñ ninum waiñ bêñ anôn lôn netarñari esak avômalô vi iniñ valuseleñ ami. ⁹ Thêlô nêsôi ba neya ma nêñemimbiñ nômkama nômbêñ atu ba Wapômbêñ hik thô ma nebalon loñ lôklokwañ. ¹⁰ Nutitiñ iniñ ku nena thêthôn vêmam ka nônem ku nêñem avômalô sa êndêñ i.

¹¹ *Ma vênji ma thêthôn êtôm thêlôda. Ma miñ nenañ abô kambom esak avômalô vi ami. Ma nipuki loñ esak auk mayaliv. Ma miñ nenañ abôyañ lôn neja vani ami.

¹² Ma nêmo tiñji imbiñ vênji ba neyabiñ vênji lôn nali ma iniñ nômkama sapêñ mavi. ¹³ Ma idum ku mavi ma avômalô tem nebam i ma miñ hatôm nêkô ek nenañ iniñ abô bêñ esak iniñ hêvhaviñ Yisu Kilisi ami.

Wapômbêñ hik anêñ thêthôn thô

¹⁴⁻¹⁵ Yaleñhaviñ yangê o kethen oyañ. Ma doñtom yahakô ek nômla embalon ya loñ. Ba intu yahato abô êntêk ek oyala Wapômbêñ anêñ auk esak yani anêñ avômalô iniñ kobom. Yani ma Wapômbêñ lôkmala. Wapômbêñ anêñ thalaleñ ma avômalô takatu ba êvhaviñ. Avômalô takêñ ma hatôm unyak landiñ lôn bum vumak takatu ba havalon Wapômbêñ anêñ abô avanôn loñ. ¹⁶ *Avanôn! Êntêk êñ ma nômbêñ. Wapômbêñ hik anêñ thêthôn thô aêntêk.

Yani hawa liñkupik pik ba halêm pik,
           ma Lovak Matheñ hik yani thô,
 ba aña êyê yani,
           ma anyô enañ yani bêñ hadêñ nê pik lôkthô,
 ba nê pik elañ ba êvhaviñ yani,
           ma Wapômbêñ hawa yani ba hi hadô hamô anêñ loñ
           lôkmañgiñ anôn.

* 3:11: Tit 2:3   * 3:16: Mak 16:19; Jon 1:14; Kol 1:23

4

Kêdôḡwaga abôyaḡ

¹ Lovak Matherḡ hanaḡ avanôḡ biḡ nena habobo pik lo leḡ anêḡ daḡ ma avômalô doho tem nêmbôliḡ dômiḡ esak iniḡ êvhaviḡ Wapômbêḡ ba nesopa ḡḡôk takatu ba evenḡ ek esau avômalô lôk elañô auk takatu ba halêm anêḡ ḡḡôk. ² Ma avômalô takatu ba ethak esopa ḡḡôk iniḡ abô lôk êv auk hadêḡ avômalô ba enaḡ abô mavi aleba avômalô esoḡ nena thêlô ma avômalô thêthôḡ. Ma doḡtom thêlô ma ḡê abôyaḡ. Thêlô êthôî ba eya ma doḡtom idum kambom thêthô aleba iniḡ auk mavi bôk habitak hatôm atum la. Thêlô hatôm bok mathaḡô ba miḡ leḡiḡmalaiḡ ami. ³ *Thêlô itip ek avômalô miḡ neja i lôk nejaḡ nôḡ lomaloma ami. Ma doḡtom Wapômbêḡ hapesaḡ nôḡ takêḡ ek avômalô takatu ba êvhaviḡ lôk eyala abô avanôḡ ma neja ek nêḡnêḡ leḡiḡmavi êḡdêḡ Wapômbêḡ. ⁴⁻⁵ Howa Wapômbêḡ anêḡ nôḡ takêḡ ba hoterḡ mek lôk lemmavi êḡ ma nôḡ takêḡ tem imbitak mavi. Anêḡ lemmavi lôk Wapômbêḡ anêḡ abô hadum nôḡ êḡ habitak mavi. Aêḡ ba nôḡkama sapêḡ atu ba Wapômbêḡ hapesaḡ ma mavi. Ba intu miḡ utip ek nôḡmlate ami.

Yisu anêḡ anyô ku mavi

⁶ Onaḡ abô takêḡ katô êḡdêḡ Wapômbêḡ anêḡ avômalô. Ma noḡgwaḡ Wapômbêḡ anêḡ abô avanôḡ lôk osopa anêḡ auk mavi takatu ba bôk holaḡô yôv. Êḡ ma avômalô tem nêḡê nena o ma Yisu Kilisi anêḡ anyô ku mavi. ⁷⁻⁸ *Miḡ onja kukuthiḡ abôyaḡ ba onaḡ lôk miḡ ondaḡô avôdôḡnena iniḡ auk thôḡḡthôḡ ami. Ôpatu ba hadum ku lomaloma ek nêḡ lôklokwaḡ êḡdêḡ liḡkupik tem êḡmô mavi dokte. Ma doḡtom ôpatu ba hadum ku

* 4:3: Stt 9:3; Lom 14:6; 1Ko 10:30-31   * 4:7-8: 1Ti 1:4

hasopa Wapômbêñ, yani tem êmô mavi anôñ. Wapômbêñ habutiñ abô ek nêñ avômalô sa êmô pik êntêk. Ba ema ma tem nêñ i sa aêñ iyom. Aêñ ba nundum Wapômbêñ anêñ ku ek nosopa yani.

⁹ Êntêk ma abô lôklokwañ anôñ ba avômalô sapêñ nêñêmbiñ. ¹⁰* Alalô lêk aêñ maleñiñ hadêñ Wapômbêñ. Yani ma Wapômbêñ atu ba hamô lôkmala ba hêv avômalô sapêñ bulubiñ. Ba intu yêlô adum ku lôk vovanik ek nanêñ avômalô sapêñ sa ek ôpatu ba hêvhaviñ ma tem enja bulubiñ êñ.

¹¹ Timoti yahanañ hadêñ o nena ôndôn avômalô esak nôñ takêntêk lôk osoñ i lokwañ ek nesopa. ¹²* O ma anyô muk. Ba onañ abô mavi iyom lôk undum thêthôn ma lemibiñ avômalô lôk ôñêmbiñ Wapômbêñ ma ômô mabuñ ek avômalô nêgê o ba nesopa vemgwam. Êñ ma avômalô miñ hatôm nêpôlik esak o ami. ¹³ Osam Wapômbêñ anêñ abô êndêñ avômalô wak nômbêñ intu sapêñ lôk onañ anêñ abô bêñ lôk nêñ auk êndêñ thêlô endeba êtôm wakma atu ba yahayô. ¹⁴* Plopet enañ abô hathak wapôm takatu ba Wapômbêñ hêv ma avaka etak baheriñ hayô hêk o ma miñ ômbi wapôm êñ thô ami.

¹⁵ Osopa abô êntêk katô oyañ ba nêñ anêñ auk lôkthô ek undum ku êntêk ek avômalô lôkthô nêgê nena anêñ hôêvhaviñ halumbak. ¹⁶ Oyabiñ nôñ takatu ba hudum lôk auk takatu ba hôêv hadêñ avômalô katô. Ma osopa Wapômbêñ lôk onañ anêñ abô wak nômbêñ intu sapêñ. Êñ ma tem odanêñ o bulubiñ lôk avômalô takatu ba elañô anêñ abô.

5

Noyabiñ nê êvhaviñ mavi

---

* 4:10: 1Ti 2:3-4   * 4:12: Tit 2:15   * 4:14: 2Ti 1:6

¹ Onaŋ abô yaô êndêŋ anyô bêŋ atu ba hadum kambom inaŋ honaŋ hadêŋ lemambô. Ma miŋ osaŋ yani ami. Undum mavi êndêŋ nê muk inaŋ hudum hadêŋ mamuyaŋ molok. ² Ma avi bêŋbêŋ ma undum aêŋ iyom êtôm hudum hadêŋ lemtambô. Ma onja auk mabuŋ esak avi muk inaŋ hudum hadêŋ livômi.

Opalê eyabiŋ avi tôp

³ Avi tôp takatu ba iniŋ avômalô mi ma oyabiŋ thêlô mavi. ⁴ Ma doŋtom avi tôp te anêŋ nali lôk limi êmô, êŋ ma iniŋ ku môŋ anôŋ ma nindum thêthôŋ ek neyabiŋ yani êtôm lami lôk limi bôk idum hadêŋ i ek nêwê mavi taksêbôk viyaiŋ. Êŋ ma tem indum Wapômbêŋ lamavi. Ba intu nundum aêŋ ma miŋ nonaŋ esak abô iyom ami. ⁵ Avi tôp takatu ba iniŋ thalaleŋ mi ethak êv maleŋiŋ hadêŋ Wapômbêŋ bôlôvôŋ ba wak ma enaŋ hik yani liŋ ek nêŋ thêlô sa. ⁶ Ma avi tôp takatu ba êbôlêm nôŋ pik mavimavi lôk idum sek mayaliv, êŋ ma iniŋ leŋviŋkupik ma lôkmala ma doŋtom iniŋ dahô bôk hama yôv. ⁷ Ma ôndôŋ avômalô esak auk takêŋ ek anyô te miŋ hatôm enaŋ nena thêlô ma avômalô kambom ami. ⁸ Ôpatu ba miŋ hayabiŋ anêŋ ôdôŋ katô ami êŋ ma anyô kambom. Ma ôpatu ba miŋ hayabiŋ anêŋ thalaleŋ katô ami, êŋ ma hatôm havôliŋ dôŋ ek anêŋ hêvhaviŋ. Yani ma kambom anôŋ ek nê daluk.

⁹⁻¹⁰ Avi tôp takatu ba iniŋ sondabêŋ bôk hatôm 60 ba havôhi ma sêbôk ma êk haviŋ vêŋi iyom ba eyabiŋ iniŋ avômena lôk ewa avômalô loŋ buyaŋ thô ba ithik avômalô matherŋ verŋiŋ lôk êv avômalô ewa malaiŋ sa lôk idum ku mavi lomaloma wak nômbêŋ intu sapêŋ, êŋ ma oto iniŋ athêŋ êndôk kapyâ.

¹¹ Ma miŋ oto avi tôp muk iniŋ athêŋ êndôk kapyâ êntêk ami. Thêlôniŋ thethaŋak tem imbitak bêŋ ba leŋiŋimbiŋ neja anyô ¹² ma tem nêmbôliŋ dômiŋ êndêŋ Kilisi ba

nepole abô takatu ba bôk ekak yôv. Êñ ma tem nindum abô. ¹³ *Ba avi tôp muk takênj ida ethak êmô oyañ ba elom everj lomalak. Nôm êñ ma kambom. Lôk enañ abô kambom hathak avômalô lôk êv veñjñbôlêk yakyak hathak avômalô lôk enañ avômalô iniñ abô loñ kapô bêñ. Êñ ma kambom anônj. ¹⁴⁻¹⁵ Doho bôk êvôliñ dômiñ hadênj Yisu ba esopa Sadañ. Aênj ba yahanañ hadênj avi tôp muk ek neja anyô ba nembathu avômena ba neyabiñ unyak ek ñê takatu ba êpôlik hathak alalô tem miñ nenañ abô kambom esak alalô ami ma mi.

¹⁶ Aênj ba ôdônj la iniñ avi tôp te hamô, ma iniñ avi nênêm yani sa ek miñ nênêm malainj êndênj avômalô êvhaviñ vi ami. Ma avi tôp takatu ba iniñ avômalô mi ma avômalô êvhaviñ nênêm i sa.

Ñê bêñbêñ iniñ abô

¹⁷⁻¹⁸ *Wapômbênj anênj abô hanañ nena,
 “Bokmañkao atu ba hêv môlô sa ma miñ numiñ yani loñ
 siñ ek enañ nôm ami.” *Lo 25:4*

Ma abô yañ haviñ nena, “Anyô ku enja anênj vuli.” Ba intu nônmêm vuli mavi êndênj avaka takatu ba eyabiñ avômalô êvhaviñ mavi. Ma avaka takatu ba enañ Wapômbênj anênj abô lôk êv auk mavi, ma nônmêm iniñ vuli êmônj.

¹⁹⁻²¹ *Timoti, Wapômbênj lo Yisu Kilisi lôk añela mathenj lêk êyê o. Aênj ba yahanañ abô lôklokwañ hadênj o nena anyô te iyom hanañ avaka te anênj kambom ma miñ ondanjô ami. Ju mena lô la enañ ma ondanjô nena abô êñ avanônj mena abôyañ. Ma onañ ôpênj anênj kambom bêñ êndênj avômalô ek lôkthô atu ba elañô ma nêkô. Undum aênj êndênj avaka takatu ba idum kambom. Ma anêm anyô

---

* 5:13: 2Te 3:11   * 5:17-18: Mat 10:10; Luk 10:7; 1Ko 9:9   * 5:19-21: 2Ko 13:1; Ep 5:11

môlô te hatôm anyô bêñ ba hadum kambom ma osopa abô êñ iyom.

²² Ma miñ ômbi bahem êyômô anyô te kethêñ ek imbitak ñê êvhaviñ iniñ anyô bêñ ami. Nôñgô am. Yakô anêñ malaiñ imbitak ba nêñ malaiñ êndêñ o. Ba dô. Ma ômô mabuñ.

²³ Timoti, o ma anyô lemhaviñ unum ñañ iyom. Ma doñtom lemvovañ ba hôpôm lijiñ bêñ anôñ. Ba intu unum waiñ dokte imbiñ.

²⁴ Anyô doho idum kambom ba iniñ kambom hik i thô hamôñ ba avômalô êyê nena tem neja vovañ êndêñ waklavôñ idum abô. Ma doho idum kambom ba iniñ kambom hamiñ kapô ba avômalô êthôñ aleba waklavôñ idum abô hayô ma iniñ kambom takêñ tem injik i thô.

²⁵ Kobom mavi ma aêñ iyom. Kobom mavi vi hamiñ yaiñ ma vi hêk loñ kapô. Ma doñtom waklavôñ idum abô ma kobom mavi takêñ tem miñ imbuñ ami.

6

Ñê ku nêñmô alañsi vibin

¹ *Avômalô takatu ba iniñ alañ hamô ma nindum mavi êndêñ i ek miñ avômalô nenañ abô kambom esak yêlôaniñ abô lôk Wapômbêñ anêñ athêñ ami. ² *Ma anyô ku te lôk anêñ alañ thai esopa Wapômbêñ, ma ôpêñ miñ indum kambom êndêñ anêñ alañ ba enañ nena, “Alai ma ñê loyañ. Ba miñ yamô o vibin ami.” Miñ onañ aêñ ami. Anyô ku êñ laimbiñ anêñ alañ êtôm anyô loyañ ba nêñ yani sa êtôm Wapômbêñ anêñ avômalô te. Aêñ ba indum ku mavi êmôñ ek ku mavi sapêñ. Nungwik auk êñ thô êndêñ avômalô ba onañ lôklokwañ ek nesopa.

Avômalô takatu ba leñihaviñ valuseleñ

---

* 6:1: Ep 6:5   * 6:2: Plm 16

³* Anyô te hik auk lokbarj thô ma miñ hanañ abô hathak Anyô Bêñ Yisu Kilisi anêñ abô avanônj lôk auk thêthônj ami, ⁴ ôpênj habôï ba hasonj nena yani anyô lôk auk bêñ. Ñê êñ ma kêdônjwaga abôyañ ba êthônj iniñ kambom paliñ. Lelaik hamô iniñ auk aleba enañ abô lôk vovak hathak auk lomaloma ba leñjndañ lôk êpênj vovak ma enañ abô kambom. Thêlô esonj nena anyô yañ hawa auk êñ ek indum kambom êndênj i la. ⁵* Wak nômbênj intu ma thêlôda idum ba êpôlik hathak thêlôda. Ma Sadañ hawa Wapômbênj anêñ abô vani hêk i lôk habuliñ iniñ auk. Thêlô esonj nena thêlô êmô thêthônj ba tem thêlô neja valuselej bêñ anônj.

⁶* Ôpatu ba hasopa Wapômbênj ma miñ makilik lôk la hiki hathak nômkama pik ami, yani tem êmô mavi. ⁷* Alalô alêm pik êntêk oyañ. Ba ama ma tem ana oyañ aêñ iyom. ⁸ Ba intu alalô miñ maleñjñkilik esak nômkama pik andô. Ma alalôaniñ nôm lôk sôp iyom hamô êñ ma hatôm ek alalô. ⁹ Ma avômalô leñjñ hiki ek neja valu lôk nômkama bêñ anônj, ma tem auk êñ êndôk thêlô leñjñ lôk êmbôv thêlô ek ini nesak gwasilim. Iniñ auk thethañak êñ habuliñ i aleba hamô leñviñkupik lôk dahôlônjñ sesonj ba mi. ¹⁰* Avanônj! Leñjñhaviñ valuselej ma kambom sapênj anêñ vêk. Avômalô doho iniñ auk hathak valuselej habi thethañak ba hadum thêlô etak Wapômbênj. Êñ ma hatôm biñ havatho thêlôda biñ daluk lu ba malaiñ bêñ.

Lojôndê nasopa

¹¹* Ma donjom o ma Wapômbênj anêñ anyô. Ôsôv ba nu ek nôm kambom takênj. Undum nôm takatu ba Wapômbênj lamavi hathak. Ômô thêthônj. Osopa Wapômbênj anêñ

---

* 6:3: Gal 1:6-9   * 6:5: 2Ti 3:8; 4:4; Tit 1:14   * 6:6: Plp 4:11-12; 1Ti 4:8; Hib 13:5   * 6:7: Jop 1:21   * 6:10: Ep 5:5   * 6:11: 2Ti 2:22

abô ba nêmbiņ̄ yani. Lemimbiņ̄ avômalô. Ombatho o loņ̄ lôk ômô labali. Ma ondaņ̄viņ̄ embeņ̄ abô nômbêņ̄ êņ̄ yam. ¹²*Ma vovak êvhaviņ̄ êntêk ma nôm mavi. Êņ̄ ma nuņ̄gwik vovak endeba onja lôkmala atu ba Wapômbêņ̄ halam o yôv hathak. Honarj anêm hôêvhaviņ̄ ba avômalô bêņ̄ anôņ̄ bôk êyê o yôv. ¹³*Timoti, Wapômbêņ̄ atu ba hêv lôkmala hadêņ̄ nômkama nômbêņ̄ êntêk thai lôk Yisu Kilisi atu ba hadum abô ba hanarj avanôņ̄ hadêņ̄ Pontius Pailat ma lêk thai êyê o. Aêņ̄ ba yahanarj abô lôklokwarj hadêņ̄ o nena ¹⁴osopa abô êņ̄ ma miņ̄ undum tombeņ̄ ek anyôla etatale o ami. Undum ku êņ̄ endeba Yisu Kilisi alalôaniņ̄ Anyô Bêņ̄ endelêm. ¹⁵*Wapômbêņ̄ hadum ba waklavôņ̄ atu ba Yisu endelêm tem imbitak. Yanida ma alaņ̄ ba yanida hamô mavi. Yani ma Kiņ̄ iniņ̄ Kiņ̄ ma ŋê bêņ̄bêņ̄ iniņ̄ Anyô Bêņ̄. ¹⁶Yanida tem miņ̄ ema ami. Yani hamô deda atu ba miņ̄ hatôm anyô te ni ebobo ami. Anyô te miņ̄ bôk hayê yani ami. ŋê pik iniņ̄ lôklokwarj mi ba intu miņ̄ hatôm nêgê Wapômbêņ̄ ami. Nênêm athêņ̄ bêņ̄ êndêņ̄ yani iyom. Anêņ̄ lôklokwarj da hamô ba tem êmô aêņ̄. Avanôņ̄.

ŋê lôk valuseleņ̄ bêņ̄ iniņ̄ abô

¹⁷*Nonarj êndêņ̄ ŋê valuseleņ̄ bêņ̄ takatu ba êmô pik nena, “Nônêm malemim êndêņ̄ Wapômbêņ̄. Yani anyô wapôm mavi ba intu hêv nômkama nômbêņ̄ êntêk ek alalô leņ̄ijmavi. Ma miņ̄ nômbôam esak lôk miņ̄ nônêm malemim êndêņ̄ valuseleņ̄ lôk nômkama takatu ba tem nêm yak ami.” ¹⁸⁻¹⁹*Ma onarj êndêņ̄ i ek nisup nômkama mavi lôkthô esak doņ̄tom. Lôk nindum mavi lomaloma bêņ̄ anôņ̄ ba nêm liņ̄ siņ̄. Lôk nindum wapôm lôk nêpôpêk

* 6:12: 1Ko 9:25-26; 2Ti 4:7 * 6:13: Jon 18:36-37 * 6:15: ALK 17:14

* 6:17: Luk 12:20-21 * 6:18-19: Mat 6:20

iniŋ nômka ma ek nimbi sam. Nôm takêŋ ma lôkmala anêŋ ôdôŋ atu ba tem imbitak emberŋ yam ek neja lôkmala anôŋ.

Timoti eyabiŋ anêŋ ku

²⁰ Timoti oyabiŋ o ek ku takatu ba êv hadêŋ o. Ômbôliŋ dômim esak abô mayaliv lôk auk lokbaŋ takatu ba elam nena “auk thêthôŋ”. Êŋ ma abôyaŋ. ²¹* Ma avômalô doho esopa auk lokbaŋ êŋ ba evenŋ mayaliv aleba iniŋ êvhaviŋ mi.

Wapômbêŋ anêŋ wapôm êmô imbiŋ o.

---

* 6:21: 1Ti 1:6; 2Ti 2:18

Wapômbênj Anêj Abô Matherj
The New Testament in the Malei-Hote Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tokples Maei-Hote long Niugini

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc. and The Malê people

Language: Hotê-Malê (Malei-Hote)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: The Malê people

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

Updates

eBible.org

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Jul 2018 from source files dated 3 Jul 2018

c8e90bc3-6cab-57b1-9a48-04f5f30fe59a